

Jolanta Behr
Uniwersytet Wrocławski

Prawo do nauki w podmiotach leczniczych. Analiza na przykładzie publicznej szkoły podstawowej specjalnej

The right to education in the healthcare entities.
The analysis based on public primary special school

Streszczenie

Przedmiotem opracowania jest prawo do nauki. Jest to prawo powszechne, którego wykonywanie zostało zagwarantowane aktami prawa: międzynarodowego, europejskiego i wewnętrznego. Posiada ono szczególny charakter. Względem określonych osób jest ono bowiem kwalifikowane zarówno jako uprawnienie, jak i obowiązek (obowiązek nauki i obowiązek szkolny). Jego realizacja następuje w ramach jednostek systemu oświaty określonych w ustawie. Jedną z nich jest publiczna szkoła podstawowa specjalna zorganizowana w podmiocie leczniczym. Jej celem jest zaspokajanie potrzeb edukacyjnych dzieci i młodzieży przebywających w tym podmiocie. Prawo do nauki jest w tym przypadku wykonywane w szczególnych warunkach, związanych z chorobą pacjenta. Konieczne jest zatem dostosowanie równoległego wykonywania prawa do nauki oraz prawa do ochrony zdrowia. W konsekwencji, dopuszcza się wprowadzanie modyfikacji procesu kształcenia w tych jednostkach. Zostaną one przeanalizowane w niniejszej pracy. Zostanie ponadto podjęta próba ustalenia konsekwencji wynikających z konfliktu wynikającego z równoległego wykonywania prawa do nauki i prawa do ochrony zdrowia.

Słowa kluczowe

prawo do nauki, podmioty lecznicze, publiczna szkoła podstawowa specjalna, konflikt dóbr

Abstract

The subject of the article is the right to education. It is a universal right and its execution has been granted by international, European and national legal acts. It is characterized by specific features. It is treated both as a right and as a duty (compulsory education) in relation to a specific person. Its implementation takes place within units of the educational system specified in the Act. One of them is a public primary special school organised in a healthcare entity. Its aim is to meet educational needs of children and youth residing there. In this case, the right to education is implemented in special conditions, which are related to the disease of the patient. Therefore, it is necessary to adjust parallel exercise of the right to education and the right to health care. As a consequence, educational process in those entities may be modified. These modifications will be analysed in this work. Moreover, it will attempt to determine the consequences of the conflict arising from parallel exercise of the right to education and the right to health care.

Keywords

right to education, healthcare entities, public primary special school, the conflict of interests

Uwagi ogólne

Prawa człowieka są kategorią, której nie da się wyrazić w prostych formułach¹. Istnieją liczne koncepcje filozoficzne uzasadniające ich istnienie². Szczególną pozycję wśród nich zajmuje pojęcie „godności”. Jest ono pojmowane niejednolicie³. Mimo iż ma ono charakter normatywny⁴, nie posiada definicji legalnej. W języku potocznym godność oznacza m.in. poczucie świadomości własnej wartości oraz szacunek dla samego siebie⁵. W literaturze przedmiotu zaznacza się, że godność jest prąródłem wszystkich praw człowieka i zarazem podstawą prawa naturalnego⁶. „Uznanie godności i podstawowych praw za podstawę sprawiedliwości [oznacza więc– przyp. J. B.] [...] uznanie człowieka [...] podstawą prawa”⁷.

Analizując prawa człowieka, zwraca się uwagę na ich elementy atrybutywne. Są nimi:

- powszechność (posiadanie ich przez każdego człowieka, niezależnie od: płci, rasy, języka, przekonań politycznych i społecznych czy też religii);
- przyrodzoność (przysługiwanie każdemu człowiekowi, niezależnie od podejmowanych działań i wynikanie bezpośrednio z godności ludzkiej);
- niezbywalność (brak możliwości zrzeczenia się lub pozbawienia tych praw);
- nienaruszalność (obowiązek ich bezwzględnego poszanowania) oraz

¹ M. Augustyniak, *Pojęcie, istota oraz geneza wolności i praw człowieka*, [w:] M. Chmaj (red.), *Wolności i prawa człowieka w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008, s. 9.

² Patrz: A. Młynarska-Sobaczewska, *Wolności i prawa człowieka i obywatela*, [w:] D. Górecki (red.), *Polskie prawo konstytucyjne*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012, s. 79–82; Z. Hołda, *Prawa człowieka. Historia*, [w:] J. Hołda, Z. Hołda, D. Ostrowska (et. al.) (red.), *Prawa człowieka. Zarys wykładu*, Wolters Kluwer SA, Warszawa 2014, s. 15–27; M. Maciejewski, *Początki koncepcji oraz regulacji praw i wolności człowieka do czasów oświecenia*, [w:] A. Bator, M. Jabłoński, M. Maciejewski (et. al.) (red.), *Współczesne koncepcje ochrony wolności i praw podstawowych*, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2013, s. 9–21, <http://bibliotekacyfrowa.pl/publication/42456> [dostęp: 23.11.2016]; Ł. Machaj, *Liberalizm a prawa człowieka*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie. Prawa człowieka – Idea, instytucje, krytyka” 2010, z. IV, s. 27–41; M. Piechowiak, *Filozofia praw człowieka. Prawa człowieka w świetle ich międzynarodowej ochrony*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1999, s. 197–381.

³ M. Piechowiak, *op. cit.*, s. 79.

⁴ Występuje m.in. w tekstach następujących aktów prawnych: Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm., dalej: Konstytucja RP), ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (t. j. Dz. U. z 2016 r., poz. 706), ustawy z dnia 30 maja 1989 r. o samorządzie zawodowym niektórych przedsiębiorców (Dz. U. Nr 35, poz. 35 ze zm.) oraz ustawy z dnia 16 listopada 1964 r. o Polskim Czerwonym Krzyżu (Dz. U. Nr 41, poz. 276).

⁵ S. Skorupski, H. Anderska, Z. Łempicka, *Mały słownik języka polskiego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1968, s. 202.

⁶ J.J. Mrozek, *Godność osoby ludzkiej jako źródło praw człowieka i obywatela*, „Civitas et Lex” 2014, nr 1, s. 41, http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Civitas_et_Lex/Civitas_et_Lex-r2014-t-n1/Civitas_et_Lex-r2014-t-n1-s41-47/Civitas_et_Lex-r2014-t-n1-s41-47.pdf [dostęp: 23.11.2016].

⁷ M. Piechowiak, *op. cit.*, s. 127.

- równość (realizowana na płaszczyźnie korzystania z praw i wolności oraz utożsamiana z brakiem dyskryminacji)⁸.

Prawa człowieka są kategorią wewnętrznie zróżnicowaną. Podlegają licznym podziałom. Można przykładowo wskazać podziały oparte na następujących kryteriach:

- kryterium „wartości, której służyć ma realizacja i ochrona poszczególnych uprawnień”⁹ – prawa osobiste, polityczne, ekonomiczne, socjalne i kulturalne;
- kryterium statusu podmiotu, któremu zapewnia się wykonywanie poszczególnych uprawnień – prawa obywatelskie i kolektywne;
- kryterium dopuszczalności ograniczenia lub zawieszenia realizowania prawa – prawa wzruszalne i nienaruszalne, oraz
- kryterium wyznaczania charakteru i roli innych praw – prawa podstawowe i prawa, które nie mają tego charakteru¹⁰.

Przedmiotem niniejszych rozważań jest prawo do nauki. Jego kwalifikacja w ramach wymienionych podziałów jest sporna. W literaturze przedmiotu jest ono uznawane za prawo o charakterze kulturalnym¹¹ lub socjalnym¹². Dostrzega się w nim także określone aspekty ekonomiczne¹³. Prawo do nauki jest jednocześnie prawem obywatelskim¹⁴.

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego należy je postrzegać „zarówno w kategoriach dobra i wartości indywidualnej, jak i ważnego, podstawowego dobra społecznego. Urzeczywistnienie prawa do nauki jest nie tyle jakimś szczególnym przywilejem współczesnego człowieka, ile stanowi nieodzowny warunek rozwoju społecznego i jednocześnie pełnego uczestnictwa jednostki w życiu społecznym”¹⁵. Mając to na uwadze, ustawa podkreśla wyjątkowość prawa do nauki, umieszczając je zarówno w płaszczyźnie praw, jak i obowiązków¹⁶. Jest to rozwiązanie szczególne, bowiem „regułą jest traktowanie praw i wolności jednostki jako możliwości [...] [z jednoczesnym – przyp. J. B.] pozo-

---

⁸ M. Augustyniak, *op. cit.*, s. 14–15; W. Osiatyński, *Wprowadzenie do praw człowieka*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, wersja el., s. 1–10, <http://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2016/02/WiktorOsiatynskiWprowadzenieDoPojeciaPrawCzlowieka.pdf>. [dostęp: 24.11.2016].

⁹ Wyliczenie podziałów dokonane za: M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska, *Prawa człowieka i systemy ich ochrony. Zarys wykładu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2004, s. 46.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2012, s. 415.

¹² S. Jarosz-Żukowska, Ł. Żukowski, *Prawo do nauki i jego gwarancje*, [w:] M. Jabłoński (red.), *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, e-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2014, s. 637 i cyt. tam literatura. Wersja el, <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/publication/51986> [dostęp: 24.11.2016].

¹³ M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska, *Prawo konstytucyjne w formie pytań i odpowiedzi*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2003, s. 227, cyt. za: B. Banaszak, *op. cit.*, s. 415.

¹⁴ S. Jarosz-Żukowska, Ł. Żukowski, *op. cit.*, s. 639.

¹⁵ Wyrok TK z dnia 8 listopada 2000 r., SK 18/99, cyt. za: B. Banaszak, *op. cit.*, s. 415.

¹⁶ Należy jednak zaznaczyć, że obie płaszczyzny występują wyłącznie w odniesieniu do osób podlegających obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki.

stawieniem osobom uprawnionym decyzji co do sposobu i zakresu ich wykorzystywania bądź powstrzymania się od ich wykorzystywania¹⁷.

1. Podstawy normatywne prawa do nauki

1.1. Prawo międzynarodowe i europejskie

Prawo do nauki jest zagwarantowane w prawie międzynarodowym i europejskim. Jest ono określone w następujących aktach prawnych¹⁸:

- 1) Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka¹⁹ – art. 26 PDPC stanowi o powszechnym prawie do nauki, która jest bezpłatna, przynajmniej na stopniu podstawowym. Na tym też stopniu nauka jest obowiązkowa. Cytowany przepis wprowadza ponadto zasadę powszechnego dostępu do oświaty technicznej i zawodowej. Regulując kwestię nauki na studiach wyższych, przyjmuje się z kolei, że jest ona dostępna dla wszystkich na zasadzie równości w zależności od zalet osobistych. PDPC określa także cele nauczania²⁰;
- 2) Konwencji w sprawie zwalczania dyskryminacji w dziedzinie oświaty²¹ – preambuła Konwencji proklamuje prawo każdego człowieka do nauki. Celem tego aktu jest usuwanie wszelkiej dyskryminacji w dziedzinie oświaty i uznanie za zasadę jednakowych możliwości i jednakowego traktowania wszystkich ludzi w tej dziedzinie;
- 3) Międzynarodowym Pakcie Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych²² – art. 13 Paktu stanowi o obowiązku państw-stron do uznania powszechnego prawa do nauki. Pakt zawiera także postanowienia dotyczące celów, które ma osiągnąć nauczanie²³, a także szczegółowych działań, które podejmują państwa-strony w celu realizacji tego prawa;

---

¹⁷ M. Czuba-Wąsowska, K. Mańko, *Egzekucja obowiązków szkolnego i nauki. Zagadnienia prawne. Teoria i praktyka*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011, s. 101.

¹⁸ Wyliczenie i charakterystyka przeprowadzona za: M. Królikowski, K. Szczucki, [w:] M. Safjan, L. Bosek, *Konstytucja RP*, t. I, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2016, s. 1577–1579.

¹⁹ Uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 10 grudnia 1948 r. rezolucją 217/III A, dalej: PDPC.

²⁰ Są nimi: pełny rozwój osobowości ludzkiej i ugruntowanie poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności, krzewienie zrozumienia, tolerancji i przyjaźni między wszystkimi narodami, grupami rasowymi lub religijnymi oraz popieranie działalności ONZ, zmierzającej do utrzymania pokoju.

²¹ Sporządzona w Paryżu w dniu 15 grudnia 1960 r., Dz. U. z 1964 r. Nr 40, poz. 268, dalej: Konwencja.

²² Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z dnia 19 grudnia 1966 r., Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 169, dalej: Pakt.

²³ Celami nauczania są: dążenie do pełnego rozwoju osobowości i poczucia godności ludzkiej i umacnianie poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności. Jest nim także umożliwienie wszystkim efektywnego udziału w wolnym społeczeństwie, rozwijanie zrozumienia, tolerancji i przyjaźni między wszystkimi narodami i wszystkimi grupami rasowymi, etnicznymi lub religijnymi oraz popieranie działalności Organizacji Narodów Zjednoczonych na rzecz utrzymania pokoju.

- 4) Deklaracji Praw Dziecka²⁴ – jedną z zasad Deklaracji jest prawo dziecka do nauki, która jest bezpłatna i obowiązkowa, przynajmniej w zakresie szkoły podstawowej. Deklaracja odnosi się także do kwestii związanych z wychowaniem. Jego zadaniem jest podnoszenie kultury ogólnej dziecka i umożliwienie, w warunkach równych szans, rozwinięcia zdolności, wyrobienia zdrowego rozsądku oraz poczucia odpowiedzialności moralnej i społecznej, a także stanie się pożyteczną jednostką społeczeństwa;
- 5) Konwencji o prawach dziecka²⁵ – art. 28 i 29 Konwencji uznaje prawo dziecka do nauki, które jest realizowane na zasadzie równych szans. Wyznacza ponadto ciężące na państwach-stronach obowiązki, umożliwiające realizację tego prawa, a także zmierzające do poparcia i rozwoju międzynarodowej współpracy w dziedzinie oświaty. Konwencja określa także kierunki nauczania;
- 6) Protokół nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności²⁶ – art. 2 protokołu stanowi o prawie do nauki, którego realizacja następuje w trzech płaszczyznach: „dostępie do istniejących instytucji i programów nauczania, [...] uzyskiwaniu realnego i efektywnego nauczania, [...] uznaniu wykształcenia już zdobytego w ramach istniejących systemów nauczania”²⁷.

Prawo międzynarodowe i europejskie wyznacza zatem zakres i ogólne standardy wykonywania prawa do nauki. Prawo wewnętrzne ma z kolei na celu uszczegółowienie wskazanych postanowień w sposób umożliwiający ich efektywną realizację. Prawo wewnętrzne może rozszerzać zagwarantowany aktami prawa międzynarodowego i europejskiego zakres prawa do nauki, nie może go jednak ograniczać.

1.2. Prawo wewnętrzne

Prawo do nauki jest zagwarantowane konstytucyjnie. Artykuł 70 ust. 1 Konstytucji RP stanowi, że każdy ma prawo do nauki. Przepis ten określa jednocześnie, że nauka do 18. roku życia jest obowiązkowa, a sposób wykonywania obowiązku szkolnego określa ustawa. Konstytucyjne prawo do nauki jest więc zapewnione każdemu. Jego adresatem są zatem nie tylko dzieci i młodzież, ale także osoby pełnoletnie. Istnieje jednak różnica w wykonywaniu tego prawa przez wskazane podmioty. Osoby pełnoletnie mogą wykonywać prawo do nauki w sposób dobrowolny, o ile wyrażają chęć pogłębiania wiedzy

---

²⁴ Uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 20 listopada 1959 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm., dalej: Deklaracja.

²⁵ Przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.

²⁶ Zwana także europejską konwencją praw człowieka z dnia 20 marca 1952 r., Dz. U. z 1995 r. Nr 36, poz. 175 ze zm., dalej: EKPCz.

²⁷ M. Królikowski, K. Szczucki, [w:] M. Safjan, L. Bosek, *op. cit.*, s. 1579.

lub podnoszenia kwalifikacji. Wykonywanie tego prawa przez dzieci i młodzież jest z kolei połączone z obowiązkiem szkolnym lub obowiązkiem nauki²⁸.

Obowiązek szkolny jest prawnym nakazem uczenia się dzieci w określonych jednostkach systemu oświaty. Obowiązek ten rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat, oraz trwa do ukończenia gimnazjum, nie dłużej jednak niż do ukończenia 18. roku życia (art. 15 ust. 2 u.s.o.)²⁹. Obowiązek szkolny uznaje się za spełniany wówczas, gdy „uczeń uczęszcza do publicznej lub niepublicznej szkoły podstawowej i gimnazjum”³⁰. Obowiązkiem nauki jest natomiast prawnie określona powinność „kontynuowania nauki po gimnazjum aż do ukończenia osiemnastego roku życia, ale już niekoniecznie w formach szkolnych”³¹.

Pozycja osób podlegających obowiązkowi szkolnemu i obowiązkowi nauki oraz osób dorosłych jest w omawianym zakresie ukształtowana w odmienny sposób. Zbieżna jest jednak treść realizowanego przez nieprawa do nauki. Odnosi się ono bowiem w jednakowym stopniu do każdej osoby. W ocenie M. Kozak art. 70 Konstytucji RP należy odczytywać w dwóch płaszczyznach. Pierwszą z nich jest prawo do nauki (prawo pozytywne). Drugą jest natomiast wolność nauki (prawo negatywne)³².

Pozytywne prawo do nauki utożsamia się z obowiązkiem prawodawcy do umożliwienia realizacji tego prawa. W praktyce oznacza to więc obowiązek zapewnienia powszechnego i równego dostępu do kształcenia. W jego zakres wchodzi szereg działań, do których zalicza się m.in.:

- „odpowiednie ukształtowanie sieci szkół publicznych, w tym też szkolnictwa specjalnego, a w określonych warunkach zagwarantowanie bezpłatnego dowozu dziecka do przedszkola czy szkoły;
- tworzenie i wspieranie systemu pomocy materialnej dla uczniów;
- zagwarantowanie rodzicom możliwości wyboru dla swoich dzieci szkół innych niż publiczne. A zatem podjęcie działań w celu stworzenia warunków administracyjno-prawnych do tworzenia i funkcjonowania szkolnictwa niepublicznego [...];
- nałożenie na odpowiednie organy kompetencji kontrolnych w zakresie przestrzegania realizacji prawa do nauki, czy też przyjęcie rozwiązań dotyczących finansowania oświaty oraz stworzenia zabezpieczenia socjalnego realizacji tego prawa [...];

²⁸ W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. 6, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009, s. 76.

²⁹ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (t. j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1943 ze zm., dalej: u.s.o.).

³⁰ D. Kurzyńska-Chmiel, *Podstawy prawne i organizacyjne oświaty. Prawo oświatowe w zarysie*, wyd. 2, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009, s. 58.

³¹ *Ibidem*.

³² M. Kozak, *Prawo dziecka do edukacji. Założenia pedagogiczno-prawne i bariery realizacyjne*, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2013, s. 106.

- indywidualizację procesu nauczania;
- rozwijanie w toku edukacji osobowości i talentów wychowanka;
- kształtowanie i rozwijanie szacunku dla praw człowieka, kultury, tożsamości narodowej;
- przygotowanie dziecka do odpowiedzialnego życia w społeczeństwie i poszanowania praw człowieka³³.

Wolność nauki wiąże się z kolei z zakazem ingerencji państwa w określone sfery, w których następuje realizacja tego prawa. Przykładami są: wolność zakładania szkół oraz wolność rodziców do wyboru szkoły, w której ich dziecko podejmie naukę³⁴.

Dokonując szczegółowych analiz prawa wewnętrznego i międzynarodowego, M. Kozak zauważa ponadto, że na gruncie prawa polskiego istnieje „prawo dziecka do kształcenia się”. Przez prawo to rozumie możliwość „udziału w formalnych procesach kształcenia w szkołach i placówkach edukacyjnych odpowiednich do wieku i osiągniętego stopnia rozwoju. Prawo [to posiada – przyp. J. B.] [...] następujące atrybuty:

- zabezpieczenie w postaci przymusu edukacyjnego oraz
- zabezpieczenie w formie świadczeń edukacyjnych organizowanych przez państwo.

Prawu temu ustawodawca nadał charakter prawa podmiotowego, które zawiera w sobie możliwość występowania z roszczeniami [...] dotyczącymi odpowiednich działań lub zaniechań [...] wobec władz publicznych³⁵.

Można zatem stwierdzić, że prawo dziecka do kształcenia oznacza faktyczną możliwość dostępu do jednostek systemu oświaty, w ramach których jest możliwe wykonywanie prawa do nauki. Powinny to być jednostki dostosowane do aktualnego poziomu wykształcenia oraz rozwoju określonej osoby. Są to więc nie tylko jednostki ogólnodostępne, ale także jednostki zapewniające warunki umożliwiające stosowanie specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla osób objętych kształceniem specjalnym (art. 5 ust. 7 pkt 1a u.s.o.). W omawianym układzie zapewnienie analizowanego prawa wiąże się więc z możliwością korzystania z określonych jednostek systemu oświaty, zapewniających jego wykonywanie³⁶.

---

³³ *Ibidem*, s. 107.

³⁴ *Ibidem*, s. 108.

³⁵ *Ibidem*, s. 108–109.

³⁶ Wydaje się jednak, że wskazana wykładnia badanego prawa dokonuje nieuprawnionego zawężenia jego zakresu. Akcentując jego charakter instytucjonalny, pomija się bowiem wszelkie formy kształcenia i wychowania, które są realizowane poza jednostkami systemu oświaty. Coraz częściej podkreśla się však zwiększającą się rolę edukacyjną innych podmiotów. Są nimi m.in.: instytucje kultury, zakłady pracy, stowarzyszenia, fundacje i inne ośrodki życia publicznego. W ich ramach także jest wykonywane prawo do nauki. Patrz: M.J. Szymański, *Socjologia edukacji. Zarys problematyki*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2013, s. 9.

2. Szkoły podstawowe specjalne – uwagi ogólne

Szkoły podstawowe specjalne są jednostkami systemu oświaty³⁷. Mogą one być szkołami publicznymi albo niepublicznymi. Podmiotami uprawnionymi do ich zakładania i prowadzenia są: jednostki samorządu terytorialnego, inne osoby prawne oraz osoby fizyczne. Jednostki samorządu terytorialnego mogą zakładać i prowadzić wyłącznie szkoły publiczne (art. 5 ust. 1–3 u.s.o.).

Zakładanie i prowadzenie szkół podstawowych specjalnych należy do zadań własnych powiatu³⁸ (art. 5 ust. 5a u.s.o.). Powiat zapewnia kształcenie, wychowanie i opiekę, w tym kształcenie specjalne i profilaktykę społeczną w tych szkołach (art. 5a ust. 2 u.s.o.). Definicja legalna szkoły specjalnej lub oddziału specjalnego została zawarta w art. 3 pkt 1a u.s.o. Zgodnie z nią przez szkołę specjalną lub oddział specjalny rozumie się:

- szkołę lub oddział dla uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, zorganizowane zgodnie z odrębnymi przepisami, a także
- szkołę lub oddział zorganizowane w podmiocie leczniczym, o którym mowa w przepisach o działalności leczniczej, oraz w jednostce pomocy społecznej, w celu kształcenia dzieci i młodzieży przebywających w tym podmiocie lub jednostce, w których stosuje się odpowiednią organizację kształcenia oraz specjalne działania opiekuńczo-wychowawcze, zorganizowane zgodnie z odrębnymi przepisami.

Analiza wskazanych postanowień może prowadzić do wniosku, że kategoria szkół podstawowych specjalnych jest wewnątrznie niejednolita. W oparciu o cytowany przepis można bowiem dokonać ich podziału na dwie grupy.

Pierwszą z nich są szkoły podstawowe specjalne zorganizowane zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lipca 2015 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym³⁹. Zakres podmiotów realizujących prawo do nauki w tych jednostkach obejmuje dzieci i młodzież niepełnosprawną⁴⁰, niedostosowaną społecznie albo zagrożoną

³⁷ Artykuł 2 pkt 2 lit. a u.s.o.

³⁸ Szerzej nt. zadań własnych: Z. Niewiadomski, [w:] R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, *System Prawa Administracyjnego*, t. 6, Wydawnictwo C. H. Beck, Instytut Nauk Prawnych PAN, Warszawa 2011, s. 137–145; B. Dolnicki, *Samorząd terytorialny*, wyd. 6, Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 350–356; H. Izdebski, *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*, wyd. 3, LexisNexis, Warszawa 2014, s. 151–179; A. Wiktorowska, [w:] M. Wierzbowski (red.), *Prawo administracyjne*, wyd. 12 zm. i uzup., Wolters Kluwer SA, Warszawa 2015, s. 212–216.

³⁹ Dz. U. z 2015 r., poz. 1113.

⁴⁰ Zgodnie z § 1 pkt 1 rozporządzenia, niepełnosprawny oznacza: niesłyszącego, słabosłyszącego, niewidomego, słabowidzącego, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, i z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

niedostosowaniem społecznym, wymagającą stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy (§ 1 rozporządzenia).

Drugą są szkoły podstawowe specjalne zorganizowane zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 marca 2013 r. w sprawie organizacji kształcenia oraz warunków i form realizowania specjalnych działań opiekuńczo-wychowawczych w przedszkolach i szkołach specjalnych, zorganizowanych w podmiotach leczniczych i jednostkach pomocy społecznej⁴¹. Prawo do nauki w tej grupie szkół podstawowych specjalnych jest realizowane wyłącznie przez dzieci i młodzież „przebywające w tych podmiotach lub jednostkach”⁴². Dzieci i młodzież poddane procesowi leczenia, jak również przebywające w jednostkach pomocy społecznej są bowiem podmiotami uprawnionymi do realizacji prawa do nauki w tych jednostkach. Podlegają one jednocześnie obowiązkom edukacyjnym określonym w u.s.o.⁴³ Nawiązanie do przedmiotowego podziału umożliwia określenie obszaru badawczego, którym będzie określona część drugiej grupy jednostek, tj. szkoły podstawowe specjalne organizowane w podmiotach leczniczych.

3. Podmioty lecznicze, w których organizuje się szkoły podstawowe specjalne

Problematyka podmiotów leczniczych została uregulowana w ustawie z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej⁴⁴. Artykuł 4 ust. 1 ustawy określa katalog podmiotów leczniczych. Są nimi:

- przedsiębiorcy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej we wszelkich formach przewidzianych dla wykonywania działalności gospodarczej, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej,
- samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej⁴⁵,
- jednostki budżetowe, w tym państwowe jednostki budżetowe tworzone i nadzorowane przez Ministra Obrony Narodowej, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Sprawiedliwości lub Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, posiadające w strukturze organizacyjnej ambulatorium, ambulatorium z izbą chorych lub lekarza, o którym mowa w art. 55 ust. 2a ustawy

---

⁴¹ Dz. U. z 2013 r., poz. 380, dalej: rozporządzenie.

⁴² Uzasadnienie projektu przedmiotowego rozporządzenia z dnia 10 sierpnia 2012 r., s. 1–2, wersja el., <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//501/57220/57227/57228/dokument48333.pdf> [dostęp: 23.11.2016].

⁴³ M. Pilich, *Ustawa o systemie oświaty. Komentarz*, Wolters Kluwer SA, Warszawa 2013, s. 785.

⁴⁴ T. j. Dz. U. z 2016 r., poz. 1638, dalej: u.d.l.

⁴⁵ Szerzej nt. statusu prawnego samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej: A. Zemke-Górecka, *Status prawny samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej i jego prywatyzacja*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010.

z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,

- instytuty badawcze, o których mowa w art. 3 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych,
  - fundacje i stowarzyszenia, których celem statutowym jest wykonywanie zadań w zakresie ochrony zdrowia i których statut dopuszcza prowadzenie działalności leczniczej,
  - posiadające osobowość prawną jednostki organizacyjne w/w stowarzyszeń,
  - osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz
  - jednostki wojskowe
- w zakresie, w jakim wykonują one działalność leczniczą⁴⁶.

Analizując postanowienia cytowanego przepisu, wskazuje się jednak, że „użytego przez ustawodawcę wyrażenia «podmiot leczniczy» nie należy wiązać z pojęciem podmiotowości prawnej. Podmiot leczniczy jest [bowiem – przyp. J. B.] jednostką organizacyjną, lecz niekoniecznie posiadającą zdolność prawną”⁴⁷. Dlatego też postuluje się w tym zakresie stosowanie przez ustawodawcę wyrażenia „jednostka lecznicza”⁴⁸.

Badając natomiast katalog podmiotów leczniczych, w których tworzy się szkoły podstawowe specjalne, M. Pilich zauważa, że analizowany przepis *prima facie* dopuszcza organizowanie tego rodzaju szkół we wszystkich podmiotach prowadzących działalność leczniczą. Odwołując się jednak do brzmienia art. 8 u.d.l., wprowadzającego podział rodzajów działalności leczniczej na:

- 1) stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne:
  - a) szpitalne,
  - b) inne niż szpitalne,
- 2) ambulatoryjne świadczenia zdrowotne.

Można stwierdzić, że działalność taka jest w istocie realizowana w podmiotach wymienionych w pkt 1. Są nimi przykładowo: szpitale dziecięce, zakłady opiekuńczo-lecznicze, a także sanatoria. *Ratio legis* analizowanego przepisu było bowiem zapewnienie dzieciom chorym i rehabilitowanym nie tylko opieki medycznej, ale także prawa do nauki⁴⁹.

⁴⁶ Szerzej nt. podmiotów leczniczych: M. Dercz, T. Rek, *Ustawa o działalności leczniczej. Komentarz*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012, s. 52–58.

⁴⁷ F. Grzegorzczak (red.), *Ustawa o działalności leczniczej. Komentarz*, LexisNexis 2013, wersja el., <https://sip.lex.pl/#/komentarz/587537950/335390/ustawa-o-dzialalnosci-leczniczej-komentarz> [dostęp 28.11.2016].

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ M. Pilich, *op. cit.*, s. 786.

4. Wykonywanie prawa do nauki w szkole podstawowej zorganizowanej w podmiocie leczniczym

Jak wskazano, adresatami prawa do nauki w jednostkach systemu oświaty⁵⁰ zorganizowanych w podmiotach leczniczych są wyłącznie dzieci i młodzież w nich przebywające. Zgodnie z § 1 i § 2 ust. 1 rozporządzenia podmioty lecznicze zapewniają tym osobom kształcenie oraz specjalne działania opiekuńczo-wychowawcze. Są one organizowane w czasie uzgodnionym z kierownikiem podmiotu lub ordynatorem oddziału szpitalnego. Następuje to odpowiednio do wskazań lekarza prowadzącego leczenie. Takie ukształtowanie procesu organizowania kształcenia oraz specjalnych działań opiekuńczo-wychowawczych zapewnia ich właściwe dostosowanie do osoby przebywającej w podmiocie i będącej beneficjentem tego rodzaju działań. Włączenie w proces decyzyjny kierownika podmiotu lub ordynatora oddziału szpitalnego, a także lekarza prowadzącego leczenie, umożliwi uwzględnienie specyfiki danego przypadku. Taki lekarz jest bowiem osobą najlepiej zorientowaną w aktualnym stanie zdrowia pacjenta. Będąc jednocześnie przedstawicielem zawodu medycznego, za priorytet uznaje zdrowie pacjenta. Proces nauczania w podmiotach leczniczych będzie zatem kształtowany w sposób nieobciążający nadmiernie fizycznie i psychicznie osoby go realizującej. W omawianym układzie następuje konfrontacja dwóch praw, tj. prawa do zdrowia i prawa do nauki. Uwzględnienie opinii wskazanych podmiotów ma na celu efektywną realizację obu praw, bez uszczerbku dla któregośkolwiek z nich.

Odnosząc się do kręgu podmiotów wykonujących prawo do nauki w podmiotach leczniczych, należy podkreślić, że nie jest on stały. Możliwe jest bowiem odstępianie od realizowania tego prawa z uwagi na długość pobytu ucznia w podmiocie leczniczym. Gdy wynosi on krócej niż 9 dni, możliwe jest odstępianie od organizowania zajęć edukacyjnych. Decyzję w tym przedmiocie podejmuje dyrektor szkoły zorganizowanej w podmiocie leczniczym. Odstąpienie od organizowania zajęć edukacyjnych nie może natomiast nastąpić w odniesieniu do ucznia przewlekle chorego, którego leczenie wymaga częstej hospitalizacji. Wówczas organizuje się zajęcia edukacyjne niezależnie od okresu pobytu w podmiocie (§ 2 ust. 2 rozporządzenia).

Wskazane rozwiązanie należy przyjąć z aprobatą. Odstępowanie od organizowania zajęć edukacyjnych wobec osób chorych przewlekle, wymagających częstej hospitalizacji, oznaczałoby wprowadzenie dodatkowej dotkliwości względem tych osób. Prócz uciążliwości wynikających ze zmagania się z chorobą, byłyby one zmuszone także do samodzielnego nadrabiania zaległości w programie edukacyjnym.

---

⁵⁰ Zgodnie z § 1 rozporządzenia w podmiotach leczniczych tworzy się: przedszkola specjalne, szkoły podstawowe specjalne, gimnazja specjalne oraz szkoły ponadgimnazjalne specjalne.

Oprócz odstąpienia od organizowania zajęć edukacyjnych mogą być także wprowadzane inne zmiany w procesie edukacyjnym. Są nimi:

- odstąpienie od realizacji niektórych treści nauczania obowiązkowych zajęć edukacyjnych;
- zmniejszenie liczby godzin zajęć edukacyjnych oraz
- odstąpienie od udziału ucznia w zajęciach edukacyjnych na czas wskazany przez lekarza.

O ich wprowadzeniu decyduje dyrektor szkoły zorganizowanej w podmiocie leczniczym, na wniosek nauczyciela, kierownika podmiotu lub upoważnionego przez niego lekarza. Przesłanką ich zastosowania jest stan zdrowia ucznia (§ 2 ust. 3 rozporządzenia).

Prawodawca po raz kolejny dopuszcza wprowadzenie wyjątku od ogólnych zasad organizowania kształcenia oraz specjalnych działań opiekuńczo-wychowawczych w podmiotach leczniczych. Ponownie jest to determinowane względami aksjologicznymi. Wartością nadrzędną w omawianym układzie jest bowiem zdrowie dziecka. Wszelkie działania podejmowane w ramach podmiotów leczniczych mają być nakierowane na jego osiągnięcie. Prawo do nauki jest zatem realizowane w takim zakresie i częstotliwości, która nie koliduje z procesem leczenia.

Zdrowie pacjenta jest także czynnikiem decydującym w przypadku kształtowania grup, w ramach których następuje realizacja procesu nauczania. Liczba uczniów w oddziale szkoły podstawowej specjalnej organizowanej w podmiocie leczniczym jest ustalana przez dyrektora tej szkoły, w uzgodnieniu z organem prowadzącym szkołę, z uwzględnieniem szczególnych potrzeb psychofizycznych uczniów wynikających z ich stanu zdrowia. Gdy liczba uczniów jest niewielka lub wymagają tego warunki leczenia oraz stosowanej terapii, kształcenie może być organizowane w klasach łączonych (§ 3 rozporządzenia).

Niezależnie od sposobu organizacji oddziału szkolnego w podmiocie leczniczym, w jego ramach są realizowane programy nauczania, które uwzględniają podstawę programową kształcenia ogólnego ustaloną dla danego etapu edukacyjnego⁵¹ oraz ramowe plany nauczania szkół⁵², do których uczniowie uczęszczali przed przyjęciem do podmiotów (§ 4 rozporządzenia).

Oprócz zapewnienia realizacji procesu kształcenia w badanych podmiotach organizuje się także specjalne działania opiekuńczo-wychowawcze. Ich celem jest zaspokojenie potrzeb edukacyjnych i rozwojowych uczniów, wspomaganie ich procesu terapeutyczne-

---

⁵¹ Określa ją m.in. rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz. U. poz. 997 ze zm. wraz z załącznikami.

⁵² Określa je m.in. rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych, Dz. U. poz. 204 ze zm. wraz z załącznikami.

go oraz zagospodarowanie czasu wolnego uczniów. Obejmują one w szczególności: odrabianie lekcji, zajęcia wychowawcze oddziałujące terapeutycznie na psychikę dziecka, w tym: zajęcia czytelnicze, plastyczne, teatralne, wokalnie-muzyczne, gry i zabawy, a także spacer, gry i zabawy na wolnym powietrzu, w tym usprawniające fizycznie. Są one realizowane w specjalnych grupach wychowawczych lub w specjalnych zespołach pozalekcyjnych zajęć wychowawczych⁵³ (§ 5 i 6 ust. 1 rozporządzenia).

Wnioski

Podsumowując przeprowadzone rozważania, można stwierdzić, że formułowane są liczne koncepcje filozoficzne uzasadniające istnienie praw człowieka. W ich obszarze szczególną pozycję zajmuje pojęcie „godności”. Bywa ono uznawane za podstawę istnienia wszelkich praw człowieka. Cechą charakterystyczną tych praw są: powszechność, przyrodoność, niezbywalność, nienaruszalność oraz równość.

Mimo posiadania wspólnych cech prawa człowieka są kategorią niejedolitą. Podlegają licznym podziałom. Analizowane w niniejszym opracowaniu prawo do nauki nie jest kwalifikowane w ramach tych podziałów w sposób jednolity. Bywa ono uznawane za prawo o charakterze kulturalnym, socjalnym, jak również ekonomicznym. Bezspornie jest to jednak prawo obywatelskie gwarantowane w licznych aktach prawnych, na poziomie: międzynarodowym, europejskim i krajowym (w tym w Konstytucji RP).

Jest to prawo powszechne, które może być analizowane w dwóch płaszczyznach, tj. pozytywnego prawa do nauki i prawa negatywnego, czyli wolności nauki. Ze względu na adresatów tego prawa, może ono zostać podzielone na dwie grupy, tj. dzieci i młodzież oraz osoby pełnoletnie. W odniesieniu do pierwszej grupy prawo do nauki jest kwalifikowane równocześnie jako obowiązek. Jego wykonywanie łączy się bowiem z obowiązkiem nauki i obowiązkiem szkolnym. W odniesieniu do osób pełnoletnich prawo do nauki jest kwalifikowane wyłącznie jako uprawnienie.

W literaturze przedmiotu podkreśla się charakter instytucjonalny prawa do nauki. Oznacza to powiązanie jego wykonywania z konkretnymi jednostkami systemu oświaty, które umożliwiają jego realizację. Jedną z nich są szkoły podstawowe specjalne organizowane w podmiotach leczniczych.

Specyfika realizacji tego prawa we wskazanych jednostkach polega na odmiennym określeniu kręgu osób będących jego adresatami. Co do zasady są to wszystkie dzieci i młodzież przebywające w tych jednostkach. Uwzględnienie jednak dodatkowych kryteriów, takich jak: długość pobytu w jednostce, występowanie choroby przewlekłej po-

---

⁵³ Ich tworzenie jest determinowane liczbą dzieci objętych tymi działaniami. Grupy wychowawcze tworzy się, jeżeli liczba uczniów objętych działaniami wynosi mniej niż 60 (§ 6 ust. 2 rozporządzenia).

łączonej z częstą hospitalizacją czy stanu zdrowia dziecka, może prowadzić do odmiennego określenia kręgu jego adresatów.

Różnice w wykonywaniu tego prawa występują także w obszarach: określenia liczebności oddziałów, dopuszczalności ich łączenia oraz czasu, w którym następuje wykonywanie prawa do nauki. Dopuszcza się ponadto wprowadzenie określonych modyfikacji procesu nauczania, którymi są: całkowite lub częściowe odstępianie od organizowania zajęć edukacyjnych, redukcja liczby godzin świadczonych usług edukacyjnych oraz odstępianie od realizacji niektórych treści nauczania obowiązkowych zajęć edukacyjnych.

Szczegółowa analiza cytowanych przepisów prowadzi do wniosku, że czynnikiem determinującym wprowadzenie różnic było znajdowanie się ucznia w szczególnej sytuacji życiowej, jaką jest choroba. Odmiennie ukształtowanie wykonywania prawa do nauki w podmiotach leczniczych stanowiło więc efekt konfrontacji dwóch konstytucyjnych praw, tj. prawa do ochrony zdrowia (art. 68 Konstytucji RP) i prawa do nauki (art. 70 Konstytucji RP). Preferencje aksjologiczne ustawodawcy ujawnione w badanych przepisach wskazują na szczególną pozycję, jaką przypisuje on prawu do ochrony zdrowia. W celu jego realizacji dostosowuje więc wykonywanie prawa do nauki do szczególnych warunków, w których znajduje się jego adresat.

Bibliografia

Literatura

- Augustyniak M., *Pojęcie, istota oraz geneza wolności i praw człowieka*, [w:] Chmaj M. (red.), *Wolności i prawa człowieka w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008.
- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2012.
- Czuba-Wąsowska M., Mańko K., *Egzekucja obowiązków szkolnego i nauki. Zagadnienia prawne. Teoria i praktyka*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011.
- Dercz M., Rek T., *Ustawa o działalności leczniczej. Komentarz*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012.
- Dolnicki B., *Samorząd terytorialny*, wyd. 6, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Grzegorzczak F. (red.), *Ustawa o działalności leczniczej. Komentarz*, LexisNexis 2013, wersja el., <https://sip.lex.pl/#/komentarz/587537950/335390/ustawa-o-dzialalnosci-leczniczej-komentarz> [dostęp: 28.11.2016].
- Hauser R., Niewiadomski Z., Wróbel A., *System Prawa Administracyjnego*, t. 6, Wydawnictwo C. H. Beck, Instytut Nauk Prawnych PAN, Warszawa 2011.
- Hołda Z., *Prawa człowieka. Historia*, [w:] Hołda J., Hołda Z., Ostrowska D. (et. al.) (red.), *Prawa człowieka. Zarys wykładu*, Wolters Kluwer SA, Warszawa 2014.
- Izdebski H., *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*, wyd. 3, LexisNexis, Warszawa 2014.
- Jabłoński M., Jarosz-Żukowska S., *Prawa człowieka i systemy ich ochrony. Zarys wykładu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2004.

- Jabłoński M., Jarosz-Żukowska S., *Prawo konstytucyjne w formie pytań i odpowiedzi*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2003.
- Jarosz-Żukowska S., Żukowski Ł., *Prawo do nauki i jego gwarancje*, [w:] Jabłoński M. (red.), *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, e-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2014, <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/publication/51986> [dostęp: 24.11.2016].
- Kozak M., *Prawo dziecka do edukacji. Założenia pedagogiczno-prawne i bariery realizacyjne*, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2013.
- Kurzyna-Chmiel D., *Podstawy prawne i organizacyjne oświaty. Prawo oświatowe w zarysie*, wyd. 2, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009.
- Machaj Ł., *Liberalizm a prawa człowieka*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie. Prawa człowieka – Idea, instytucje, krytyka” 2010, z. IV.
- Maciejewski M., *Początki koncepcji oraz regulacji praw i wolności człowieka do czasów oświecenia*, [w:] Bator A., Jabłoński M., Maciejewski M. (et. al.) (red.), *Współczesne koncepcje ochrony wolności i praw podstawowych*, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2013, <http://bibliotekacyfrowa.pl/publication/42456> [dostęp: 23.11.2016].
- Młynarska-Sobaczewska A., *Wolności i prawa człowieka i obywatela*, [w:] Górecki D. (red.), *Polskie prawo konstytucyjne*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012.
- Mrozek J.J., *Godność osoby ludzkiej jako źródło praw człowieka i obywatela*, „Civitas et Lex” 2014, nr 1, http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Civitas_et_Lex/Civitas_et_Lex-r2014-t-n1/Civitas_et_Lex-r2014-t-n1-s41-47/Civitas_et_Lex-r2014-t-n1-s41-47.pdf [dostęp: 23.11.2016].
- Osiatyński W., *Wprowadzenie do praw człowieka*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, wersja el., <http://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2016/02/WiktorOsiatynskiWprowadzenieDoPojeciaPrawCzlowieka.pdf> [dostęp: 24.11.2016].
- Piechowiak M., *Filozofia praw człowieka. Prawa człowieka w świetle ich międzynarodowej ochrony*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1999.
- Pilich M., *Ustawa o systemie oświaty. Komentarz*, Wolters Kluwer SA, Warszawa 2013.
- Safjan M., Bosek L., *Konstytucja RP*, t. I, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2016.
- Skorupski S., Anderska H., Lempicka Z., *Mały słownik języka polskiego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1968.
- Skrzydło W., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. 6, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009.
- Szymański M.J., *Socjologia edukacji. Zarys problematyki*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2013.
- Wierzbowski M. (red.), *Prawo administracyjne*, wyd. 12 zm. i uzup., Wolters Kluwer SA, Warszawa 2015.
- Zemke-Górecka A., *Status prawny samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej i jego prywatyzacja*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010.

Źródła prawa

- Deklaracja Praw Dziecka uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 20 listopada 1959 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.

- Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 20 marca 1952 r., Dz. U. z 1995 r. Nr 36, poz. 175 ze zm.
- Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.
- Konwencja w sprawie zwalczania dyskryminacji w dziedzinie oświaty sporządzona w Paryżu w dniu 15 grudnia 1960 r., Dz. U. z 1964 r. Nr 40, poz. 268.
- Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z dnia 19 grudnia 1966 r., Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 169.
- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 10 grudnia 1948 r. rezolucją 217/III A.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 marca 2013 r. w sprawie organizacji kształcenia oraz warunków i form realizowania specjalnych działań opiekuńczo-wychowawczych w przedszkolach i szkołach specjalnych, zorganizowanych w podmiotach leczniczych i jednostkach pomocy społecznej, Dz. U. z 2013 r. poz. 380.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz. U. poz. 997 ze zm.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych, Dz. U. poz. 204 ze zm.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lipca 2015 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym, Dz. U. z 2015 r., poz. 1113.
- Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej, t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 1638.
- Ustawa z dnia 16 listopada 1964 r. o Polskim Czerwonym Krzyżu, Dz. U. Nr 41, poz. 276.
- Ustawa z dnia 30 maja 1989 r. o samorządzie zawodowym niektórych przedsiębiorców, Dz. U. Nr 35, poz. 35 ze zm.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych, t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 706.
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 1943 ze zm.

Orzecznictwo

- Wyrok TK z dnia 8 listopada 2000 r., SK 18/99.